

ה"מגיד" של ליל פסח עריכה לשם בהירות-יתר

עורך: אשר שלאין

מבוא

חלק מרכזי בהגדה של פסח, "מגיד", מנוסח באורח מיוחד במינו. בעיקרו הוא דברי מדרש הבאים להעמיק במובאות מן המקרא, ובתוך-כך, הטקסט של אותן מובאות יכול להתפרש ולהתפרט בעזרת מובאות נוספות.

כך נוצר מבנה-שיח מורכב ומדורג, אפשר לומר גם: מסובך, שהמסב לסדר הפסח עלול, בקריאה רגילה שלו, להחמיץ לא מעט מן המעקב על הקשר הקיים בין פסקאות ההגדה השונות המושמעות בזו אחר זו.

העריכה שכאן באה לסייע למשתתפי ה"סדר" לקלוט את מלוא משמעות השיח שאותו מגישים לנו בעלי ה"מגיד" שבהגדה.

פסוקי המקרא ומקורותיהם

ציטוטי התנ"ך מוצגים בתוך טקסט ה"מגיד" בגופן מיוחד המקל על זיהויים.

לפני ה"מגיד", מובא כאן אוסף של מקורות מהתנ"ך, הנותנים את ההקשר למרבית הפסוקים המופיעים בהמשך. בתוך טקסט ההגדה מקבלת כל מובאה מספר, המפנה אל מקורה בתוך האוסף הזה. בתוך הטקסט של אוסף המקורות מובלטות בצבע מיוחד המלים שאותן מצטטים מדרשי ההגדה.

יש בתוך ה"מגיד" גם מובאות קצרות מהתנ"ך שלא הוצגו כאן באוסף המקורות. לכל אחת מאלו ניתן שם מראה-מקום. "לספר ביציאת מצרים" - זה יעוד מרכזי של סדר הפסח. נראה, כי אפשר לקדם אותו על ידי קריאה בקול של אוסף המקורות שכאן. המדייקים בסדר-הדברים המקובל, אולי ימצאו את הזמן המתאים להשמעת המקורות, תוך כדי "שולחן עורך", לפני "צפון" ו"ברך".

לעומתם, המבקשים להגיש מראש רקע מבהיר יותר למדרשי ה"מגיד", אולי ינהגו לקרוא את המקורות ממש אחרי אמירת "עבדים היינו" - ולפני שפונים אל החכמים המסובים בבני-ברק.

חלקי ה"מגיד" לרמותיהם

הטקסט של ה"מגיד" מוצג באורח מדורג.

ברמה **בסיסית**, ה"מגיד" מחולק כאן בעזרת סימון של י"ג פסקאות המהוות ראשי-דברים.

אפשר לראות כי ארבע מבין אלו (ה', ח', ט', י"א) מקבלות פירוט לפסקאות נוספות המסומנות ברמה **שניה**.

אופן הפירוט של אלו האחרונות לרמה **שלישית**, תורם לא במעט לסבוכיות של תוכן ה"מגיד", זו המצריכה את העריכה המוצעת כאן. לשם המחשה, נעיין עתה במורכב שבין חלקי ה"מגיד", זה הנושא ברמה **בסיסית** את הסימן ח'.

החלק בסימן זה כולל סדרה של ארבעה פסוקים. אלה מוצגים ברצף אחד, במקור (11) שבאוסף המקורות.

אפשר לראות כי בגוף ההגדה מופיע כל פסוק מאלה בנפרד, וכל אחד מהם מסומן בעריכה שכאן כנמצא ברמה **שניה**.

הטיפול המדרשי של כל פסוק מאלה נעשה תוך הצגה מחדש של חלקיו השונים, בזה אחר זה, ובעריכה כאן מסומנים חלקים אלה של הפסוק כרמה **שלישית**.

המדרש של חלקי הפסוק ברמה שלישית זו, כולל בדרך כלל מובאות נוספות מהמקרא, שגם מקורותיהן מצויינים.

התקווה היא, כי סימון הרמות השונות, אכן יתרום לחוויה הלימודית שהמדרש מבקש להקנות, ובכך יוסיף בהירות למשמעות דברי ההגדה.

מקורות

(1) *מתוך ספר שמות פרק א':*

ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד; ותמלא הארץ אתם. ויקם מלך-חדש על-מצרים, אשר לא-ידע את-יוסף. ויאמר אל-עמו: הנה, עם בני ישראל רב ועצום ממנו; הבה נתחכמה לו, פן-ירבה, והיה כפי-תקראנה מלחמה ונוסף גם-הוא על-שנאינו, ונלחם-בנו, ועלה מן-הארץ. וישימו עליו שרי מסים, למען ענתו בסבלתם; ויבן ערי מספנות לפרעה, את-פתם, ואת-רעמסס. וכאשר יענו אתו, פן ירבה וכן יפרץ; ויקצו, מפני בני ישראל. ויעבדו מצרים את-בני ישראל, בפרה. וימררו את-חיהם בעבדה קשה, בחמור ובלבנים, ובכל-עבדה, בשדה - את כל-עבדתם אשר עבדו בהם בפרה. ... ויצו פרעה, לכל-עמו לאמר: כל הפן הילוד, היארה תשליכהו, וכל-הבת תחיון.

(2) *מתוך ספר שמות פרק ב':*

ויהי בימים הרבים ההם, וימת מלך מצרים, ויאנחו בני-ישראל מן-העבדה, ויזעקו; ותעל שועתם אל-האלהים מן-העבדה. וישמע אלהים את-נאקתם; ויזכר אלהים את-בריתו, את-אברהם את-יזחק ואת-יעקב. וירא אלהים את-בני ישראל; וידע אלהים.

(3) *מתוך ספר שמות פרק ד':*

ויאמר יהוה: ראה ראיתי את-עני עמי אשר במצרים, ואת-צעקתם שמעתי מפני נגשיו, כי ידעתי את-מכאביו. וארד להצילו מיד מצרים, ולהעלתו מן-הארץ ההוא, אל-ארץ טובה ורחבה, אל-ארץ זבת חלב ודבש, אל-מקום הפנעני, והחתי, והאמרי והפרזי, והחוי והיבוסי. ועתה, הנה צעקת בני-ישראל באה אלי; וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים, לחצים אתם.

(4) *מתוך ספר שמות פרק ח':*

וירא פרעה, כי היתה הרוחה, והכבד את-לבו, ולא שמע אלהים, כאשר דבר יהוה. ויאמר יהוה אל-משה: אמר אל-אהרן, נטה את-מטהך והך את-עפר הארץ; והיה לכנם, בכל-ארץ מצרים. ויעשו-כו, ויט אהרן את-ידו במטהו ויך את-עפר הארץ, ותהי כפנם, באדם ובבהמה: כל-עפר הארץ היה כנים, בכל-ארץ מצרים. ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את-הפנים, ולא יכלו; ותהי כפנם, באדם, ובבהמה. ויאמרו החרטמים אל-פרעה: אצבע אלהים הוא; ויחזק לב-פרעה ולא-שמע אלהים, כאשר דבר יהוה.

(5) מתוק ספר שמות סרק י"ג:

וְעַבְדְּתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם, בְּלִילָה הַזֶּה, וְהִפִּיתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה; וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי יְהוָה. ...
וְהָיָה כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאֶרֶץ, אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לְכֶם, בְּאֲשֶׁר דִּבַּר; וּשְׁמַרְתֶּם, אֶת-הָעֲבֹדָה הַזֹּאת. וְהָיָה, כִּי-יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם: מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם?
וְאָמַרְתֶּם: זִבְחַ-פֶּסַח הוּא לַיהוָה, אֲשֶׁר פֶּסַח עַל-בְּתֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, בְּנִגְפוֹ אֶת-מִצְרַיִם, וְאֶת-בְּתִינֹו הִצִּיל; וַיִּקַּד הָעָם, וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ. ...
וַיִּסְעוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶס, סַפְתָּה, כְּשֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים, לְבַד מִטָּף.
וְגַם-עָרַב רַב, עָלָה אִתָּם, וְצֹאן וּבָקָר, מִקְנֵה כְּבֹד מֵאֵד. וַיֹּאֲפוּ אֶת-הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, עֲגַת מִצּוֹת, כִּי לֹא חֲמִיץ; כִּי-גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַהֵמָה, וְגַם-צָדָה, לֹא-עָשׂוּ לָהֶם.

(6) מתוק ספר שמות סרק י"ד:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם, זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים, כִּי בַחֲזֹק יָד, הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה; וְלֹא יֵאָכֵל חֲמִיץ. הַיּוֹם אִתְּם יֵצְאִים, בַּחֲדָשׁ הָאָבִיב. וְהָיָה כִּי-יָבִיֵאֵךְ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְתֵת לָהּ, אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ; וְעַבְדְּתָ אֶת-הָעֲבֹדָה הַזֹּאת, בַּחֲדָשׁ הַזֶּה. שְׁבַעַת יָמִים, תֹּאכַל מִצֹּת; וּבַיּוֹם, הַשְּׁבִיעִי, חַג, לַיהוָה. מִצּוֹת יֵאָכֵל אֶת שְׁבַעַת הַיָּמִים; וְלֹא-יֵרְאֶה לָהּ חֲמִיץ, וְלֹא-יֵרְאֶה לָהּ שָׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּהּ. וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ, בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בַּעֲבוּר זֶה, עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. וְהָיָה לָהּ לְאוֹת עַל-יָדְךָ, וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ; כִּי בְיַד חֲזָקָה הוֹצֵאֲךָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם. וּשְׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקִּים הַזֵּאת לְמוֹעֲדָהּ, מִיָּמִים יָמִימָה. ...
וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר: מָה זֹאת, וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: בַּחֲזֹק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים.

(7) מתוק ספר שמות סרק י"ה:

וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם, וַיֵּשֶׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בַּקָּר לְאִיתָנוּ, וּמִצְרַיִם, נָסִים לְקִרְאָתוֹ; וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם, בַּתּוֹף הַיָּם. וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם, וַיִּכְסּוּ אֶת-הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים, לְכָל חֵיל פְּרָעָה, הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם: לֹא-נִשְׂאָר בָּהֶם, עַד-אֶחָד. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַיַּבְשָׁה, בַּתּוֹף הַיָּם; וְהַמַּיִם לָהֶם חֲמָה, מִיָּמִינָם וּמִשְׂמֹאלָם. וַיּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם; וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵת עַל-שִׁפְתַי הַיָּם. וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּד הַגְּדֹלָה, אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם, וַיֵּירָאוּ הָעָם, אֶת-יְהוָה; וַיֹּאמְרוּ, בִּיהוָה, וּבְמֹשֶׁה, עֲבָדוּ.

(8) מתוק ספר דברים סרק ד':

כִּי שָׂאֵל-נָא לְיָמִים רַאשֵׁנִים אֲשֶׁר-הָיוּ לְפָנֶיךָ, לְמֹן-הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל-הָאֶרֶץ, וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קְצֵה הַשָּׁמַיִם, הִנְהִיָּה כְּדָבָר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ

הנשמע כמוהו. השמע עם קול אלהים מדבר מתוך-האש, באשר-שמעת אתה, ויחי. או הנסה אלהים, לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, במסת באתת ובמופתים ובמלחמה וביר חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים: ככל אשר-עשה לכם יהוה אלהיכם, במצרים לעיניך.

(9) מתוך ספר דברים פרק ו':

כי-ישאלך בנה מחר לאמר: מזה העדת, והחקים והמשפטים, אשר צוה יהוה אלהינו, אתכם? ואמרת לבנה: עבדים היינו לפרעה במצרים; ויצאנו יהוה ממצרים, ביד חזקה. ויתן יהוה אותת ומפתים גדלים ורעים במצרים, בפרעה ובכל-ביתו לעינינו. ואותנו הוציא משם, למען הביא אתנו, לתת לנו את הארץ, אשר נשבע לאבותינו. ויצונו יהוה, לעשות את-כל-החקים האלה, ליראה את-יהוה אלהינו, לטוב לנו כל-הימים, לחיתנו כהיום הזה.

(10) מתוך ספר דברים פרק ו"ב:

שמור את חדש האביב ועשית פסח ליהוה אלהיך, כי בחדש האביב הוציאך יהוה אלהיך ממצרים לילה. וזבחת פסח ליהוה אלהיך צאן ובקר במקום אשר יבחר יהוה לטפן שמו שם. לא תאכל עליו חמץ; שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני, כי בחפזון יצאת מארץ מצרים; למען תזכר את יום יצאתך מארץ מצרים כל ימי חייך.

(11) נוסח דברי האביב ביכורים בשעת הנפתם, לפי פרשת "כי תבוא", דברים כ"ו:

ולקח הכהן הטנא מידך; והניחו לפני, מזבח יהוה אלהיך. וענית ואמרת לפני יהוה אלהיך: ארמי אבד אבי, ויגד מצרימה, ויגר שם במתי מעט; ויחי-שם לגוי גדול עצום ורב. וירעו אתנו המצרים, ויענונו; ויתנו עלינו עבדה קשה. ונצעק אל-יהוה אלהי אבותינו; וישמע יהוה את-קולנו, וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו. ויצאנו יהוה ממצרים, ביד חזקה, ובזרוע נטויה, ובמורא גדל, ובאותות, ובמופתים. ויבאנו, אל-המקום הזה; ויתן-לנו את-הארץ הזאת, ארץ זבת חלב ודבש.

(12) מתוך ספר תהלים צ"ח:

אשר שם במצרים אתותיו, ומופתיו בשדה צען. ויהפך לדם יאריהם, ונזליהם כל ישתיון. ישלח בהם ערב ויאכלם ויצפרדע ותשחיתם. ויתן לחסיל יבולם ויגיעם לארבה. יהרג בברד גפנם וישקמותם בחנמל. ויסגר לברד בעינם ומקניהם לרשפים. ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים. יפלט נתיב לאפו, לא חשוך ממות נפשם, וחיתם לדבר הסגיר. ויך כל בכור במצרים, ראשית אוננים באהלי חם. ויסע כצאן עמו וינהגם כעדר במדבר. וינחם לבטח ולא פחדו ואת אויביהם כסה הים.

מגיד

מגלה את המצות, מגביה את הקערה ואומר בקול רם:

א. **הָא לַחֲמָא עֲנִיָא דִּי אַכְלוּ אַבְהֵתְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. כָּל דְּכַפִּין יִיתִי וַיִּיכַל, כָּל דְּצָרִיךְ יִיתִי וַיִּפְסַח. הָשְׁתָּא הֲכָא, לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. הָשְׁתָּא עַבְדִּי, לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּנֵי חוֹרִין.**

מסיר הקערה מעל השלחן, מוזגין כוס שני וכאן הבן או אחד מן המסבים שואל:

ב. **מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת --**

שְׁבַכְל הַלַּיְלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמִצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה - כָּלוּ מִצָּה ! ?

שְׁבַכְל הַלַּיְלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יְרֻקוֹת, - הַלַּיְלָה הַזֶּה מְרוֹר ! ?

שְׁבַכְל הַלַּיְלוֹת אֵין אָנוּ מְטְבִילִין אֶפְּלִיּוֹ פֶּעַם אַחַת, - הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים ! ?

שְׁבַכְל הַלַּיְלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסֻבִּין, - הַלַּיְלָה הַזֶּה כָּלָנוּ מְסֻבִּין ! ?

מניח את הקערה על השלחן. המצות תהיינה מגלות בשעת אמירת ההגדה.

ג. **(9)(11) עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וַיֹּצִיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָה.**

ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו וכנינו וכנינו וכנינו מושעבדים היינו לפרעה במצרים.

ואפילו כלנו חכמים, כלנו נבונים, כלנו זקנים, כלנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספור ביציאת מצרים. וכל המרבה לספור ביציאת מצרים הרי זה משבח.

ד. **מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּבֵנֵי בְּרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית.**

אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות.

עד שדרשה בן זומא, שנאמר: **(10) לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יְצִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ; יְמֵי חַיֶּיךָ - הַיָּמִים, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ - הַלַּיְלוֹת.**

וחכמים אומרים: ימי חייך - העולם הזה, כל ימי חייך - להביא לימות המשיח.

ה. **בְּרוּךְ הַמָּקוֹם, בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ שֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.**

כנגד ארבעה בנים דברה תורה: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול.

ה.א. **חָכָם מָה הוּא אוֹמֵר ? (9) מַה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם ? וְאַף אֵתָּה אָמַר לוֹ כִּהְלָכוֹת הַפֶּסַח: אֵין מִפְּטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפְּיקוֹמָן.**

ה.ב. **רשע** מָה הוא אומר? (5) מָה הַעֲבֹדָה הזאת לָכֶם? לָכֶם - וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכָּלָל כִּפָּר בְּעֵקֶר. וְאִם אֵתָּה הַקָּהָה אֶת שִׁנּוּי וְאָמַר לוֹ: (6) בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. לִי - וְלֹא לוֹ. אִילוּ הָיָה שָׁם, לֹא הָיָה נִגְאָל.

ה.ג. **תם** מָה הוא אומר? (6) מָה זאת? וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם, מִבֵּית עֲבָדִים.

ה.ד. **ושאינו יודע לשאול** - אֵת פֶּתַח לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (6) וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם.

ה.ד.א. יְכוּל מְרֵאשׁ חֲדָשׁ - תְּלִמוּד לוֹמַר: בַּיּוֹם הַהוּא,

ה.ד.ב. אִי בַּיּוֹם הַהוּא, יְכוּל מְבַעֵד יוֹם - תְּלִמוּד לוֹמַר: בְּעֵבֹר זֶה - בְּעֵבֹר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׂעָה שִׁישׁ מִצָּה וּמְרוֹר מִנְחִים לְפָנֶיךָ.

ו. **מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו**, וְעַכְשָׁיו קָרְבָנוּ הַמְקוּם לְעֲבֹדָתוֹ,

שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם, כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: בְּעֵבֶר הִנְהַר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תֵּרַח אָבִי אַבְרָהָם וְאַבְי נְחוֹר, וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְאַקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הִנְהַר וְאוֹלָךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וְאַרְבָּה אֶת זֶרְעוֹ וְאַתָּן לוֹ אֶת יִצְחָק, וְאַתָּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאַתָּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שְׁעִיר לְרֵשֶׁת אֹתוֹ, וַיַּעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם (יְהוֹשׁוּעַ כ"ד).

ז. **ברוך שומר הבטחתו לישראל**, בְּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב אֶת הַקֶּץ, לַעֲשׂוֹת כְּמָה שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים,

שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יָדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וְעֲבָדוּם וְעֵנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרָי כֵּן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל (מְרַאשׁוֹת 116).

מִכֶּסֶה אֶת הַמִּצּוֹת וּמַגְבִּיָּה אֶת הַכּוֹס.

והיא שֶׁעֲמָדָה לְאַבּוֹתֵינוּ וְלָנוּ! שֶׁלֹּא אֶחָד בְּלִבָּד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתָנוּ, אֶלָּא שֶׁכָּכֵל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתָנוּ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַצִּילָנוּ מִיָּדָם.

יְיָם הַכּוֹס מִיָּדוֹ וַיְגַלֶּה אֶת הַמִּצּוֹת.

ח. **צא ולמד** מָה בְּקִשׁ לְבָן הָאֶרֶמִי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אֲבִינוּ. שֶׁפָּרְעֹה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלְבָן בְּקִשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל,

שֶׁנֶּאֱמַר: (11)

ח.א. אֶרֶמִי אֲבָד אָבִי, וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה וַיִּגְר שָׁם בְּמַתִּי מְעֵט, וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָדוֹל, עֵצוּם וָרֵב.

ח.א.א. וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה - אָנוּס עַל פִּי הַדְּבָר.

- ח.א.ב. ויגד שם - מלמד שלא ירד יעקב אבינו להשתקע במצרים אלא לגור שם, שונאמר: ויאמרו אל פרעה, לגור בארץ באנו, כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך, כי כבוד הרעב בארץ כנען. ועתה ישובו נא עבדיך בארץ גשן (מכאית נ"ו).
- ח.א.ג. במתי מעט - כמה שונאמר: בשבעים נפש ירדו אבותיה מצרימה, ועתה שמה יי אלהיה ככוכבי השמים לרב (דמריט י').
- ח.א.ד. ויהי שם לגוי - מלמד שהיו ישראל מציינים שם.
- ח.א.ה. גדול, עצום - כמה שונאמר: (1) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אתם.
- ח.א.ו. ורב - כמה שונאמר: רבבה כצמח השדה נתתיה, ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים, שדים נכנו ושערך צמת, ואת ערם ועריה. ואעבר עליה ואראך מתבוססת בדמיה, ואמר לה בדמיה חיי, ואמר לה בדמיה חיי (יחזקאל כ"ו).
- ח.ב. וירעו אתנו המצרים ויענונו, ויתנו עלינו עבדה קשה.
- ח.ב.א. וירעו אתנו המצרים - כמה שונאמר: (1) הבה נתחכמה לו פן ירבה, והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו, ועלה מן הארץ.
- ח.ב.ב. ויענונו - כמה שונאמר: (1) וישימו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם. ויבן ערי מסכנות לפרעה. את פתם ואת רעמסס.
- ח.ב.ג. ויתנו עלינו עבדה קשה - כמה שונאמר: (1) ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרה.
- ח.ג. ונצעק אל יי אלהי אבותינו, וישמע יי את קלנו, וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו.
- ח.ג.א. ונצעק אל יי אלהי אבותינו - כמה שונאמר: (2) ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה.
- ח.ג.ב. וישמע יי את קלנו - כמה שונאמר: (2) וישמע אלהים את נאקתם, ויזכור אלהים את בריתו את אברהם, את יצחק ואת יעקב.
- ח.ג.ג. וירא את ענינו - זו פרישות דרך ארץ, כמה שונאמר: (2) וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים.
- ח.ג.ד. ואת עמלנו - אלו הבנים, כמה שונאמר: (1) כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון.
- ח.ג.ה. ואת לחצנו - זה הדחק, כמה שונאמר: (3) וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם.
- ח.ד. ויוצאנו יי ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה, ובמרא גדל, ובארות ובמפתים.

ח.ד.א. ויוצאנו יי ממצרים - לא על ידי מלאך, ולא על ידי שרף, ולא על ידי שליח, אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, שנאמר: (5)

ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה - אני ולא מלאך
והביתי כל בכור בארץ מצרים - אני ולא שרף
ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים - אני ולא השליח.
אני יי - אני הוא ולא אחר.

ח.ד.ב. ביד חזקה - זו הדבר, כמה שנאמר: הנה יד יי הויה במקנה אשר בשדה, בסוסים, בחמורים, בגמלים, בבקר ובעאן, דבר כבוד מאד (nine מ'6).

ח.ד.ג. ובזרע נטויה - זו החרב, כמה שנאמר: וחרבו שלופה בידו, נטויה על ירושלים (דברי הימים א כ"א).

ח.ד.ד. ובמרא גדל - זו גלוי שכינה, כמה שנאמר: (8) או הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים, ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה, ובמוראים גדלים, ככל אשר עשה לכם יי אלהיכם במצרים לעיניך.

ח.ד.ה. ובאתות - זה המטה, כמה שנאמר: ואת המטה הזה תקח בידך, אשר תעשה בו את האתת (nine מ'7).

נוהגין להטיף טפה מן הכוס באמירת 'דם', 'ואש', 'ותימרות עשן', עשר המכות, 'דצ"ך', 'עד"ש', 'באח"ב', ביחד ט"ו פעם.

ח.ד.ו. ובמפתים - זה הדם, כמה שנאמר: ונתתני מופתים בשמים ובארץ, דם ואש ותימרות עשן (nine מ'8).

ח.ד.ז. דבר אחר:

ביד חזקה - שמים, ובזרע נטויה - שמים, ובמרא גדל - שמים, ובאתות - שמים, ובמפתים - שמים, ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה על המצרים במצרים,

ואלו הן:

דם, צפרדע, פנים, ערוב, דבר, שחין, ברוך, ארבה, חשך, מפת בכורות.
רבי יהודה היה נותן בהם סמנים: דצ"ך עד"ש באח"ב.

ט. רבי יוסי הגלילי אומר: מנין אתה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות?

במצרים מה הוא אומר? (4) ויאמרו החרטמים אל פרעה: אצבע אלהים הוא, ועל הים מה הוא אומר? (7) וירא ישראל את הַיָּד הגדלה אשר עשה יי במצרים, ויראו העם את יי, ויאמינו ביי ובמשה עבדו.

כמה לקו באצבע? עשר מכות. אמור מעתה: במצרים לקו עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות.

ט.א. **רבי אליעזר** אומר: מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של ארבע מכות?

שנאמר: (12) ישלח בם חרון אפו, עברה וזעם וצרה, משלחת מלאכי רעים. עברה - אחת, וזעם - שתיים, וצרה - שלש, משלחת מלאכי רעים - ארבע. אמור מעתה: במצרים לקו ארבעים מכות ועל הים לקו מאתיים מכות.

ט.ב. **רבי עקיבא** אומר: מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של חמש מכות?

שנאמר: ישלח בם חרון אפו, עברה וזעם וצרה, משלחת מלאכי רעים. חרון אפו - אחת, עברה - שתיים, וזעם - שלש, וצרה - ארבע, משלחת מלאכי רעים - חמש.

אמור מעתה: במצרים לקו חמשים מכות ועל הים לקו חמשים ומאתים מכות.

י. כמה מעלות טובות למקום עלינו!

אלו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים, דיינו.
אלו עשה בהם שפטים, ולא עשה באלהיהם, דיינו.
אלו עשה באלהיהם, ולא הרג את בכוריהם, דיינו.
אלו הרג את בכוריהם ולא נתן לנו את ממונם, דיינו.
אלו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את הים, דיינו.
אלו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה, דיינו.
אלו העבירנו בתוכו בחרבה ולא שקע צרנו בתוכו, דיינו.
אלו שקע צרנו בתוכו ולא ספק צרפנו במדבר ארבעים שנה, דיינו.
אלו ספק צרפנו במדבר ארבעים שנה ולא האכילנו את המן, דיינו.
אלו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת, דיינו.
אלו נתן לנו את השבת, ולא קרבנו לפני הר סיני, דיינו.
אלו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה, דיינו.
אלו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל, דיינו.
אלו הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו את בית הבחירה, דיינו.

על אחת, כמה וכמה, טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו:

שהוציאנו ממצרים, ועשה בהם שפטים, ועשה באלהיהם, והרג את בכוריהם, ונתן לנו את ממונם, וקרע לנו את הים, והעבירנו בתוכו בחרבה, ושקע צרנו בתוכו, וספק צרפנו במדבר ארבעים שנה, והאכילנו את המן, ונתן לנו את השבת, וקרבנו לפני הר סיני, ונתן לנו את התורה, והכניסנו לארץ ישראל, ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו.

יא. **רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: כָּל שְׁלֹא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַפֶּסַח, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: פֶּסַח, מִצָּה, וּמְרוֹר.**

יא.א. מראה ביד על הזרוע ויזהר שלא להגביה אותה, ואומר:

פֶּסַח שְׁהִיּוּ אַבּוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שְׁפֶסֶח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתִי אַבּוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (5) וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח הוּא לִי, אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם, וְאֵת בְּתִינוּ הִצִּיל, וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ.

יא.ב. מראה את המצות למסבים ואומר:

מִצָּה זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שְׁלֹא הִסְפִּיק בְּצַקֶּם שֶׁל אַבּוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּגְאָלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (5) וַיֵּאֱפוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת, כִּי לֹא חָמֵץ, כִּי גֵרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה, וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם.

יא.ג. מראה את המרור למסבים ואומר:

מְרוֹר זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אַבּוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (1) וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה, בַּחֲמֹר וּבַלְבָּנִים וּבְכָל עַבְדָּה בַשָּׂדֶה אֶת כָּל עַבְדֹתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֹךְ.

יא.ב. **בְּכָל יוֹר וְיוֹר חִיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאֵלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (6) וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעַבְדוֹת זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּיַצֵּאתִי מִמִּצְרַיִם.**

לא את אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך הוא, אלא אף אותנו גאל עמָהם, שֶׁנֶּאֱמַר: (9) וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם, לְמַעַן הִבִּיא אֹתָנוּ, לְתַת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּנוּ.

יא.ג. מגביהים את הכוס עד הללויה.

לְפִיכֵן אֲנִיחֵנו חִיבִים לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדָּר, לְבָרֵךְ, לְעַלָּה וּלְקַלֵּס לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאַבּוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלּוּ: הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוֹת לְחֵרוֹת, מִיְגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲכָל לַיּוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעַבּוֹד לְגְאֻלָּה. וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה: הַלְלוּיָהּ.